

Cilji antimikrobične odpornosti: kako jih lahko dosežemo do leta 2030?

Mikroorganizmi postanejo odporni proti antimikrobikom: zakaj je to problematično?

Antimikrobična odpornost je velik izziv za javno zdravje v Evropi in drugod po svetu. V Evropski uniji (EU) ter na Islandiji in Norveškem vsako leto več kot 35 000 ljudi umre zaradi okužb z bakterijami, ki so odporne proti antimikrobikom ⁽¹⁾. Ta številka je v zadnjih letih narasla. Vpliv teh okužb na javno zdravje je primerljiv z vplivom gripe, tuberkuloze in virusa HIV/aidsa skupaj.

Bakterije, glive in paraziti se lahko sčasoma prilagodijo ter postanejo odporni proti delovanju antimikrobikov, ki naj bi jih uničili. Ta odpornost je posledica neustrezne in pretirane uporabe antimikrobikov pri ljudeh, živalih in v kmetijstvu ter neustreznih ukrepov za preprečevanje in obvladovanje okužb v zdravstvenih ustanovah.

Ko antimikrobiki (vključno z antibiotiki) postanejo manj učinkoviti, postane zdravljenje navadnih okužb vse težje ali nemogoče. To lahko povzroči dolgotrajno bolezen in včasih celo smrt.

Antimikrobična odpornost ogroža zdravje ljudi in živali ter je nevarna za okolje, saj se mikroorganizmi, kot so bakterije, širijo v vseh sektorjih in med njimi. Zato je treba to vprašanje obravnavati s celostnim ukrepanjem v več sektorjih, ki se imenuje pristop „eno zdravje“.

Letni stroški antimikrobične odpornosti v državah EU in Evropskega gospodarskega prostora (EGP) znašajo skoraj 11,7 milijarde EUR ali 24 EUR na prebivalca. Od tega je 6,6 milijarde EUR (približno 13,4 EUR na prebivalca) povezanih z dodatnimi zdravstvenimi izdatki za zdravljenje odpornih okužb in njihovih posledic. Poleg tega je 5,1 milijarde EUR (10,4 EUR na prebivalca) povezanih z gospodarskimi izgubami zaradi manjše delovne aktivnosti (npr. prezgodnja izguba življenja ali manjša produktivnost zaradi dolgotrajnega bolniškega dopusta) ⁽²⁾.

Kakšna bi lahko bila prihodnost?

Če ne bomo ukrepali takoj, bo predvidoma prišlo do hudih zdravstvenih, socialnih in gospodarskih posledic:

- lahko se zgodi, da bo enostavne okužbe težko ali nemogoče pozdraviti z antibiotiki ali drugimi antimikrobiki, zaradi česar se lahko razvijejo dolgotrajne ali kronične bolezni;
- to bi lahko močno vplivalo na rutinske kirurške posege, presaditve organov in zdravljenje raka, saj so bolniki odvisni od razpoložljivosti učinkovitih antimikrobikov za preprečevanje in zdravljenje okužb;
- zdravstvene ustanove bi se lahko spoprijemale s povečanjem števila bolnikov z okužbami, ki jih je težko zdraviti, kar bi povzročilo pritisk na vire in povečalo povpraševanje po specializirani oskrbi;

- podaljšano bivanje v bolnišnici, večji stroški zdravstvenega varstva in zmanjšana produktivnost zaradi bolezni ali prezgodnje smrti imajo lahko večji ekonomski učinek na posameznike, družine in družbe.

Kateri so cilji antimikrobične odpornosti in zakaj so pomembni?

Konkreten in merljiv način spremljanja napredka na ravni EU in nacionalni ravni

Priporočilo Sveta o okrepitvi ukrepov EU v boju proti antimikrobični odpornosti v okviru pristopa „eno zdravje“ je bilo sprejeto 13. junija 2023 ⁽³⁾. V dokumentu je opisanih pet ciljev, povezanih s porabo antibiotikov in antimikrobično odpornostjo, ki jih je treba doseči do leta 2030, pri čemer se kot izhodišče uporablja leto 2019.

Priporočeni cilji so učinkovit način za spremljanje napredka in doseganje ciljev, povezanih s preprečevanjem in zmanjševanjem antimikrobične odpornosti. To so konkretni in merljivi cilji za EU kot celoto in za posamezne države članice glede na njihove posamezne okoliščine.

Kako EU napreduje pri doseganju ciljev antimikrobične odpornosti do leta 2030?

 <p>Zmanjšanje skupne porabe antibiotikov pri ljudeh za 20 % V definiranem dnevnem odmerku (DDD) na 1 000 prebivalcev na dan</p>	2019 Izhodišče	19.9	-
	2022	19.4	-2.5%
	CILJ ZA LETO 2030	15.9	-20%
 <p>Vsaj 65 % skupne porabe antibiotikov pri ljudeh spada v skupino dostopovnih antibiotikov (Access) Kot je opredeljena v klasifikaciji AWaRe SZO</p>	2019 Izhodišče	61.1%	-
	2022	59.8%	-1.3%
	CILJ ZA LETO 2030	65%	+3.9%
 <p>Zmanjšanje skupne pojavnosti okužb krvnega obtoka s proti meticilinu odpornim <i>Staphylococcus aureus</i> (MRSA) za 15 % Število okužb na 100 000 prebivalcev</p>	2019 Izhodišče	5.6	-
	2022	4.9	-12.2%
	CILJ ZA LETO 2030	4.8	-15%
 <p>Zmanjšanje skupne pojavnosti okužb krvnega obtoka s proti cefalosporinom tretje generacije odporno <i>Escherichia coli</i> za 10 % Število okužb na 100 000 prebivalcev</p>	2019 Izhodišče	10.4	-
	2022	8.7	-16.8%
	CILJ ZA LETO 2030	9.4	-10%
 <p>Zmanjšanje skupne pojavnosti okužb krvnega obtoka s proti karbapenemu odporno <i>Klebsiella pneumoniae</i> za 5 % Število okužb na 100 000 prebivalcev</p>	2019 Izhodišče	2.2	-
	2022	3.3	+49.7%
	CILJ ZA LETO 2030	2.1	-5%

Do leta 2022 se je skupna poraba antibiotikov pri ljudeh (v skupnosti in bolnišnicah skupaj) zmanjšala za 2,5 % glede na izhodiščno leto 2019, kar kaže na počasen napredek pri doseganju cilja zmanjšanja skupne porabe za 20 % do leta 2030 v EU (1. cilj).

Samo devet držav članic EU je doseglo ali preseгло cilj, tj. da do leta 2023 vsaj 65 % skupne porabe antibiotikov pri ljudeh spada v skupino dostopovnih antibiotikov (Access, kot je opredeljena v klasifikaciji AWaRe SZO) (2. cilj), medtem ko 17 držav tega cilja ni doseglo. V celotni EU je ta odstotek leta 2022 znašal 59,8 %.

Skupni pojavnosti okužb krvnega obtoka z MRSA (3. cilj) in s proti cefalosporinom tretje generacije odporno bakterijo *E. coli* (4. cilj) kažeta na trend upadanja na ravni EU, in sicer za 12,2 % oziroma 16,8 % med letoma 2019 in 2022. Za proti cefalosporinom tretje generacije odporno bakterijo *E. coli* to pomeni, da je EU v splošnem že leta 2022 dosegla cilj 10-odstotnega zmanjšanja.

Nasprotno pa se je skupna pojavnost okužb krvnega obtoka s proti karbapenemu odporno *K. pneumoniae* (5. cilj) med letoma 2019 in 2022 povečala za skoraj 50 %. To pomeni, da so se razmere v EU od leta 2019 poslabšale, namesto da bi bil dosežen napredek v smeri cilja 5-odstotnega zmanjšanja do leta 2030.

Ob počasnem napredku na nekaterih področjih so potrebna okrepljena prizadevanja za zagotovitev, da se cilji dosežejo na ravni EU in na nacionalni ravni.

Doseganje ciljev do leta 2030: ključni ukrepi

Antimikrobična odpornost je vprašanje javnega zdravja, ki ga morajo različni akterji reševati na različnih področjih. Čeprav so za zagotavljanje učinkovitosti antimikrobikov odgovorni vsi ljudje, imajo posebne skupine, kot so oblikovalci politik na nacionalni in lokalni ravni ter nosilci odločanja v zdravstvenih ustanovah, večjo odgovornost.

Te skupine lahko spodbujajo ali izvajajo ukrepe, ki bodo pripomogli k zmanjšanju pojavljanja in širjenja bakterij, odpornih proti antimikrobikom, vključno s spodbujanjem preudarne rabe antimikrobikov, podpiranjem izboljšav pri preprečevanju in obvladovanju okužb, krepitvijo raziskav in inovacij ter zagotavljanjem, da so vzpostavljene politike in postopki na nacionalni ravni.

Spodbujanje preudarne rabe antimikrobikov v skupnosti in zdravstvenih ustanovah

Preudarna raba pomeni, da se antimikrobiki uporabljajo le po potrebi v pravilnem odmerku, v ustreznih odmernih intervalih ter za ustrezno trajanje zdravljenja.

V skupnosti se lahko spodbujanje preudarne rabe antimikrobikov izvaja s kampanjami ozaveščanja, namenjenimi splošnemu prebivalstvu. V njih je treba poudariti pomen jemanja antimikrobikov po navodilih zdravstvenega delavca in le takrat, ko so potrebni.

V zdravstvenih ustanovah se to učinkovito izvaja z uvedbo programov usmerjanja rabe antimikrobikov, ki prav tako izboljšujejo izide zdravljenja, pomagajo zmanjšati stopnje antimikrobične odpornosti in zmanjšujejo širjenje okužb, povezanih z zdravstveno oskrbo.

Orodje AWaRe za ozaveščanje o antibiotikih

AWaRe ⁽⁴⁾ je orodje, ki ga je razvila Svetovna zdravstvena organizacija za podporo prizadevanjem na področju usmerjanja rabe antimikrobikov. V okviru orodja so antibiotiki razdeljeni v tri skupine glede na učinke na antimikrobično odpornost v splošnem:

Dostop (Access) – antibiotiki prvega ali drugega izbora za zdravljenje pogostih okužb (kot so okužbe ušesa), za katere je malo verjetno, da bodo prispevali k razvoju in širjenju antimikrobične odpornosti.

Opazovanje (Watch) – antibiotiki, ki imajo večji negativni vpliv na antimikrobično odpornost, vendar so najučinkovitejša možnost za omejeno skupino okužb (npr. okužbe ledvic). Njihovo uporabo je treba natančno spremljati in omejiti na omejene indikacije.

Rezerva (Reserve) – antibiotiki v skrajni sili, ki so lahko učinkoviti proti bakterijam, odpornim proti več zdravilom. So dragoceno orodje, ki ga je treba uporabljati čim bolj zmerno.

Spodbujanje in izvajanje učinkovitih ukrepov in politik za preprečevanje in obvladovanje okužb v zdravstvenih ustanovah in skupnosti

Zaradi okužb, povezanih z zdravstveno oskrbo, je v bolnišnicah v Evropi več smrtnih žrtev kot zaradi katere koli druge nalezljive bolezni, katere pojavnost spremlja ECDC ⁽⁵⁾. Na okužbe, povezane z zdravstveno oskrbo, od katerih bi lahko polovico preprečili z ustreznimi ukrepi za preprečevanje in obvladovanje okužb ⁽¹⁾, odpade več kot 70 % vpliva antimikrobične odpornosti na zdravje.

V zdravstvenih ustanovah je pravočasno izvajanje ukrepov za preprečevanje in obvladovanje okužb ključno za zmanjšanje širjenja bakterij, odpornih proti antimikrobikom, in posledično njihovega vpliva na hospitalizirane bolnike. To zahteva ukrepanje različnih skupin, vključno z oblikovalci politik, poslovodnimi delavci v zdravstvu, zdravstvenimi delavci, bolniki in obiskovalci.

V skupnosti se lahko številne okužbe preprečijo s higieno rok ter drugimi ukrepi za preprečevanje in obvladovanje okužb, na primer s higieno kašljanja/kihanja in tako, da ostanemo doma, kadar zbolimo, kar lahko zmanjša potrebe po zdravstveni oskrbi in število nepotrebnih predpisanih antimikrobikov, kar se je pokazalo med pandemijo covid-19.

Okrepitev nadzora antimikrobične odpornosti in porabe antimikrobikov

Krepitev nadzora antimikrobične odpornosti in porabe antimikrobikov v zdravstvu, veterinarstvu in ekologiji je ključnega pomena za EU, saj pomaga oceniti obseg širjenja bakterij, odpornih proti antimikrobikom, tako da se lahko izvajajo ustrezne politike in ukrepi za podporo preudarni rabi antimikrobikov ter ustreznim ukrepom za preprečevanje in obvladovanje okužb.

Države članice morajo sprejeti tudi nadaljnje ukrepe, da odpravijo obstoječe vrzeli pri nadzoru in spremljanju ter zagotovijo popolnost podatkov o antimikrobični odpornosti in porabi antimikrobikov na vseh ravneh, pa tudi razvijejo integrirane sisteme, ki bodo zajemali zdravje ljudi, živali in rastlin ter živila, odpadno vodo in okolje ⁽⁶⁾.

Okrepitev nacionalnih akcijskih načrtov „eno zdravje“ proti antimikrobični odpornosti

Evropska komisija je leta 2021 objavila oceno ⁽⁶⁾ nacionalnih akcijskih načrtov „eno zdravje“ proti antimikrobični odpornosti in ugotovila, da so načrti sicer vzpostavljeni v vseh državah članicah EU, vendar se njihova vsebina in podrobnosti med državami razlikujejo.

Te načrte je treba nadalje razvijati v skladu s pristopom „eno zdravje“ za spodbujanje preudarne rabe antimikrobikov, medpanožnega usklajevanja in z dokazi podprtih ukrepov za preprečevanje, spremljanje in zmanjševanje širjenja antimikrobične odpornosti.

Nacionalne akcijske načrte je treba oceniti najmanj vsaka tri leta in izvesti ukrepe v odziv na rezultate teh ocen.

Okrepitev raziskav in inovacij

Svet Evropske unije spodbuja države članice, naj okrepijo raziskave in inovacije na področju antimikrobične odpornosti za učinkovito preprečevanje, odkrivanje in zdravljenje okužb pri ljudeh in živalih, ki jih povzročajo bakterije, odporne proti antimikrobikom, in sicer z razvojem novih antimikrobikov ter drugih orodij in rešitev ⁽³⁾.

To je mogoče doseči z vzpostavljanjem in širjenjem nacionalnih in mednarodnih partnerstev, nadnacionalnimi raziskavami in izkoriščanjem možnosti financiranja, ki jih EU zagotavlja prek različnih mehanizmov ⁽⁷⁾. Leta 2023 je Evropski parlament sprejel tudi resolucijo o antimikrobični odpornosti, v kateri je priznal potrebo po več raziskavah in razvoju novih antimikrobikov in njihovih alternativ ⁽⁸⁾.

Onkraj številk: antimikrobična odpornost vpliva na resnične ljudi

Ko je bila Areti stara 13 let, so ji diagnosticirali akutno limfoblastno levkemijo, tj. raka belih krvničk.

Med zdravljenjem raka se je okužila s sevom *Klebsiella*, ki je bil odporen proti večini razpoložljivih antibiotikov.

Ni se borila le proti okužbi, temveč je morala prekiniti tudi kemoterapijo, kar je resno ogrozilo njene možnosti za preživetje.

Zahvaljujoč razpoložljivosti učinkovitih antibiotikov je lahko premagala okužbo in nadaljevala zdravljenje raka. Danes, 12 let pozneje, je Areti živa in zdrava.

Preberite njeno celotno zgodbo na: antibiotic.ecdc.europa.eu

Viri

1. Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC). Assessing the health burden of infections with antibiotic-resistant bacteria in the EU/EEA (Ocenjevanje zdravstvenega bremena okužb z bakterijami, odpornimi proti antibiotikom, v EU/EGP), 2016–2020. Stockholm: ECDC; 2022. Na voljo na: <https://bit.ly/473CND4>.
2. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD). Fighting antimicrobial resistance in the EU/EEA. Embracing a One Health approach (Boj proti antimikrobični odpornosti v EU/EGP. Sprejemanje pristopa „eno zdravje“). Pariz: OECD; 2023. Na voljo na: oe.cd/amr-eaad2023.
3. Svet Evropske unije. Priporočilo Sveta o okrepitvi ukrepov EU v boju proti antimikrobični odpornosti v okviru pristopa „eno zdravje“. Bruselj: EK; 2023. Na voljo na: <https://bit.ly/3QISwGG>.
4. Svetovna zdravstvena organizacija (SZO). Klasifikacija AWaRe za leto 2021. Ženeva: SZO; 2021. Na voljo na: <https://bit.ly/3tXr6Q3>.
5. Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC). Healthcare-associated infections – a threat to patient safety in Europe (Okužbe, povezane z zdravstveno oskrbo – grožnja za varnost evropskih bolnikov). Stockholm: ECDC; 2018. Na voljo na: <https://bit.ly/3QDKJp2>.
6. Evropska komisija (EK). Member States' One Health national action plans against antimicrobial resistance (Nacionalni akcijski načrti „eno zdravje“ proti antimikrobični odpornosti). Bruselj: EK; 2022. Na voljo na: <https://bit.ly/40ftldD>.
7. Evropska komisija (EK). Research and innovation on antimicrobial resistance (Raziskave in inovacije na področju antimikrobične odpornosti). Bruselj: EK. Na voljo na: <https://bit.ly/3shO8k7>.
8. Evropski parlament. Prudent use of antibiotics and more research needed to fight antimicrobial resistance (Potreba po preudarni rabi antibiotikov in več raziskavah za boj proti antimikrobični odpornosti). Bruselj: EK; 2023. Na voljo na: <https://bit.ly/3FFcgA9>.

